

Περί πανεπιστημιακού ασύλου

Ποιοι κατόρθωσαν την καθιέρωση του πανεπιστημιακού ασύλου; Προ πολλών ετών οι καθηγητές και οι φοιτητές των πανεπιστημίων. Για ποιον λόγο το απαίτησαν; Για να προστατεύσουν εαυτούς από ενέργειες κατά της ελευθερίας τους, της σωματικής ακεραιότητάς τους και της ζωής τους. Ενέργειες τίνων; Εκείνων που δεν ήταν πάντα σύμφωνοι με όλες τις όψεις και τις συνέπειες της ελευθερίας της έρευνας, της σκέψης, της διδασκαλίας και της διακίνησης των ιδεών που επικρατούσε, όποτε και στο βαθμό που επικρατούσε, στα πανεπιστήμια. Και ποιοι ήταν αυτοί; Ήσαν εκείνοι που χρηματοδοτούσαν τα πανεπιστήμια, δηλαδή τα κράτη, οι τοπικοί ηγεμόνες και οι πόλεις, τουτέστιν η κρατική εξουσία. Κι επίσης, όπου αυτή κατείχε κρατική εξουσία ή ασκούσε σημαντική επιρροή στην άσκηση της κρατικής εξουσίας, η Εκκλησία. Ωστόσο, δεν θα ήταν δυνατόν το πανεπιστημιακό άσυλο να καθιερωθεί, εάν η κρατική εξουσία δεν είχε σαφή συνείδηση του γεγονότος ότι καλό μεν είναι να ελέγχεις και να χειραγωγείς τη γνώση, δεν μπορείς όμως ούτε να την καθυποτάξεις ούτε επίσης να κάνεις χωρίς αυτήν.

Και εν τέλει σε τι συνίστατο για την κρατική εξουσία αυτό το προνόμιο του πανεπιστημιακού ασύλου που η ίδια εκχώρησε στο πανεπιστήμιο; Απλώς και μόνον στο εξής: στο ότι σε καιρούς ομαλότητας δεν έστελνε τον στρατό ή τη χωροφυλακή ή την αστυνομία στα πανεπιστήμια να καταστείλουν εκεί δυσάρεστες γι' αυτήν καταστάσεις, όπως έστελνε αυτές τις δυνάμεις καταστολής στους δρόμους να καταστείλουν εξεγέρσεις, στις πλατείες να διαλύσουν διαδηλώσεις και στα εργοστάσια να πατήσουν κάτω τους απεργούς.

Ήδη αυτό και μόνο δείχνει ότι η εκχώρηση του πανεπιστημιακού ασύλου ήταν μια προνομιακή μεταχείριση της πανεπιστημιακής κοινότητας εκ μέρους της κρατικής εξουσίας. Προνομιακή μεταχείριση ενός θεσμού και ορισμένων κοινωνικών στρωμάτων άσχετων με το πόπολο και τους θεσμούς του, τη μεταχείριση των οποίων άφηνε συχνότερα κι απ' ό,τι ήταν ανάγκη η κρατική εξουσία στις δυνάμεις καταστολής.¹

Ο Γιώργος Σταμάτης είναι καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Κατανοητό είναι αυτό βέβαια. Διότι το πανεπιστήμιο παρά την όποια «ελευθεριότητά» του ως προς την έρευνα, τη διδασκαλία και τις ιδέες, προμηθεύει πάντα την κρατική εξουσία με τα κατάλληλα στελέχη αλλά, κυρίως, και με την κατάλληλη νομιμοποιητική ιδεολογία. Δεν διακινδύνευε βέβαια και πολλά το κράτος παραιτούμενο από τη δυνατότητά του να στέλνει σε περίπτωση ανάγκης δυνάμεις καταστολής στα πανεπιστήμια. Πρώτον, διότι στρατό κι αστυνομία δεν έστελνε μεν, σπινούρους όμως είχε πάντα εκεί. Όπως και άλλους βέβαια δικούς του ανθρώπους. Και, δεύτερον, το ποιος διδάσκει στα πανεπιστήμια το καθόριζε πάντα, άμεσα ή έμμεσα, αυτό το ίδιο το κράτος. Τέλος δε, για την καταστολή της διάδοσης παραγόμενων στα πανεπιστήμια επικινδύνων για την τάξιν και την ασφάλεια της κοινωνίας μας ιδεών έχει άλλες πιο αποτελεσματικές δυνατότητες και δεν χρειάζεται προς τούτον να στείλει δυνάμεις καταστολής στο πανεπιστήμιο. Λίγο-πολύ και οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι τα γνώριζαν και τα γνωρίζουν όλα αυτά. Τουλάχιστον οι αναστοχασμένοι και πάντως οι λάθρα και ως μη έδει εισελθόντες στο πανεπιστήμιο εξ αυτών.

Δεδομένων των παραπάνω η σχέση πανεπιστημίου (ελεύθερη έρευνα, διδασκαλία κλπ., χωρίς όμως να διακυβεύουμε τη λειτουργία μας ή, κατά μείζονα λόγο, την ύπαρξή μας) και κράτους (έλεγχος και χειραγώγηση της έρευνας, της γνώσης, της διδασκαλίας και των ιδεών, χωρίς να διακυβεύουμε την προς όφελός μας πρόοδό τους και την ύπαρξή τους) και η αντίστοιχη ισορροπία υπήρξαν ευσταθείς. Κατά καιρούς ωστόσο ευαίσθητες. Και οι δύο πλευρές γνώριζαν ότι δεν πρέπει, έτσι χωρίς λόγο, να διαταραχθούν. Διαταράχθηκαν όμως κατά καιρούς και από τις δύο πλευρές. Ωστόσο, η πρώτη κίνηση έγινε σχεδόν πάντα από πλευράς του κράτους. Η άλλη πλευρά είτε απλώς αντέδρασε –τα «βρόντηξε» κι έφυγε ή συνεμορφώθη προς τας υποδείξεις– είτε δεν είχε καν τη δυνατότητα να αντιδράσει. Τα «βρόντηξαν» κι έφυγαν π.χ. οι λεγόμενοι «Επτά της Γοττίγγης», όταν ο βασιλιάς του Ανοβέρου απαίτησε από αυτούς να αποτάξουν ό,τι η επιστημονική τους τιμή δεν τους επέτρεπε να αποτάξουν. Και δεν τα «βρόντηξαν», αλλά παρέμειναν οι δέκα ή δώδεκα, αν θυμάμαι καλά, από την ίδια γειτονιά, την Κάτω Σαξονία, όταν στα μέσα της δεκαετίας του 1970 ο υπουργός Παιδείας του εν λόγω ομοσπονδιακού κρατιδίου απαίτησε από αυτούς να υπογράψουν ένα *revers*² πως σέβονται το σύνταγμα (το οποίο ποτέ και με τίποτα δεν είχαν αμφισβητήσει κι ούτε οι όταν βγήκαν στη σύνταξη δεν τόλμησαν να αμφισβητήσουν) και το υπογράψαν.³

Και ποιοι έφυγαν, χωρίς να έχουν καν τη δυνατότητα να αντιδράσουν; Όλοι όσους πέταξε έξω από τα πανεπιστήμια ή δεν τους επέτρεψε να μπουν σε αυτή η διαβόητη ρύθμιση του μεγάλου δημοκράτη και σοσιαλιστή Willi Brand του 1972 για το *Berufsverbot* (= Απαγόρευση Άσκησης Επαγγέλματος), σύμφωνα με την οποία αριστεροί και κομμουνιστές όχι μόνον καθηγητές στα πανεπιστήμια δεν μπορούν να διορισθούν αλλ' ούτε καν ταχυδρομικοί υπάλληλοι.

Διαταράχθηκαν βέβαια και κατ' άλλον τρόπον η σχέση και η ισορροπία μεταξύ πανεπιστημίου και κράτους και κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Ωστόσο, όπως λέει ο Goethe για το στομάχι της Εκκλησίας που τα χωνεύει όλα, τα στομάχια του πανεπιστημίου και τους κράτους αποδείχθηκαν μύλοι που τα αλέθουν όλα – και τα προαναφερθέντα συνταρακτικά των δεκαετιών 1960-1970.

Αλλ' ας επιστρέψουμε στο πανεπιστημιακό άσυλο στη χώρα μας. Ας δούμε λοιπόν πώς έχει το πράγμα. Το Σπουδαστικό της Ασφάλειας, ή όπως αλλιώς το λένε σήμερα, κάνει βέβαια τη δουλειά του, καταγράφει δηλαδή τι λένε και τι πράττουν οι καθηγητές και οι φοιτητές. Δεν τους καλεί όμως πλέον, όπως παλιότερα, δι' υπόθεσίν τους. Ούτε τους σύρουν πλέον σήμερα στα δικαστήρια και στις φυλακές γι' αυτά που πρεσβεύουν.⁴ Παρακολουθούν ασφαλώς τι λέγεται και τι γράφεται. Αλλά τι να πουν και τι να γράψουν σήμερα οι αριστεροί πανεπιστημιακοί δάσκαλοι; Έτσι που δεν έχουν ούτε βήμα –ούτε στον Τύπο, ούτε στην τηλεόραση, ούτε στους εκδοτικούς οίκους– και συνεπώς ούτε και κοινό; Οι ίδιοι τα λένε και τα γράφουν, οι ίδιοι τα ακούνε και τα διαβάζουν. Έτσι λοιπόν άλλα τους ενδιαφέρουν τώρα πλέον κυρίως εκεί στο Σπουδαστικό. Όχι τι λένε, τι γράφουν, τι ερευνούν, τι διδάσκουν, αλλά κυρίως τι πράττουν οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι. Όπως επίσης, κατά μείζονα λόγο, τι πράττουν οι φοιτητές. Απέχουν από τη διδασκαλία οι πρώτοι, καταλαμβάνουν τα πανεπιστήμια οι δεύτεροι. Κι αυτό δεν έχει βέβαια να κάνει έτσι γενικώς με την ελευθερίαν του πνεύματος. Έχει να κάνει σήμερα με την αντίστασή τους κατά της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων και της νεοφιλελεύθερης «μεταρρύθμισης» της ανώτατης παιδείας. Δεν πρόκειται εδώ απλώς για την ελεύθερη έρευνα, διδασκαλία και διακίνηση ιδεών, για την οποία είχε –με εξαίρεση τους καιρούς ανοιχτών ταξικών συγκρούσεων– κι έχει και σήμερα («κατανόηση») η εξουσία, αλλά πρόκειται για κάτι τελείως διαφορετικό και εξαιρετικά χειροπιαστό. Έτσι λοιπόν σήμερα η εξουσία («καταγγέλλει»), για να το πούμε νομικίστικα, την προαναφερθείσα σχέση μεταξύ πανεπιστημίου και εξουσίας, στην οποία βασιζόταν το πανεπιστημιακό άσυλο. Και τι ζητάει η εξουσία σχετικώς; Ζητάει την κατάργησή του.⁵ Όχι βέβαια για να καταστείλει τις ιδέες. Έχει άλλους τρόπους να τις καταστείλει αυτές. Περί τίνος λοιπόν πρόκειται; Πρόκειται για την αστυνομική καταστολή εξεγέρσεων στα πανεπιστήμια. Ποιων εξεγέρσεων; Εκείνων των πανεπιστημιακών δασκάλων, αλλά κυρίως των φοιτητών κατά της κατάργησης της δημόσιας δωρεάν ανώτατης εκπαίδευσης και της ιδιωτικοποίησής της. Δεν πρόκειται εδώ λοιπόν περί ελευθέρων ιδεών, τις οποίες μπορεί κανείς σε ομαλούς καιρούς να ανεχθεί, αλλά πρόκειται περί πράξεων, τις οποίες οφείλει κανείς να αντικρούσει δραστικά. Πώς; Με μια αντίστοιχη αναμόρφωση των περί πανεπιστημιακού ασύλου διατάξεων. Για να το πούμε ευθέως: Τα πανεπιστήμια εί-

ναι σήμερα νησίδες ασφάλειας, ειρήνης και γαλήνης. Όσα προβλέπει ο νόμος-πλάι-σιο αρκούν πλήρως για την προστασία τόσο του πανεπιστημιακού ασύλου όσο και της περιουσίας του πανεπιστημίου.

Οι καταλήψεις των φοιτητών, οι οποίες μόνο σκοπό έχουν την κατάδειξη και την επίλυση των οφειλομένων στην κρατική πολιτική προβλημάτων των πανεπιστημίων, δεν καταλύουν κατά κανέναν τρόπο ούτε το πανεπιστημιακό άσυλο ούτε την έννομη τάξη.⁶ Οι εισβολές κάποιων, οι οποίοι, πείτε τους όπως θέλετε, εισβάλλουν κατά καιρούς στα πανεπιστήμια είναι πρόβλημα για τα τελευταία, η επίλυση αυτού του προβλήματος δεν είναι όμως δουλειά του πανεπιστημίου, αλλά του κράτους. Και πριν απ' όλα δεν συνιστούν καταπάτηση του πανεπιστημιακού ασύλου. Το τελευταίο μόνον το κράτος διά της αστυνομίας μπορεί να το καταπατήσει. Συνιστούν μόνον διατάραξη της ειρήνης, της γαλήνης, της ασφάλειας και των ομαλών συνθηκών λειτουργίας των πανεπιστημίων – όχι όμως κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου. Χρησιμοποιούνται ωστόσο από την εξουσία ως επιχείρημα για την κατάργηση του τελευταίου. Το επιχείρημα έχει ως εξής: Αφού πολλοί εισβάλλουν με τις προαναφερθείσες συνέπειες στα πανεπιστήμια, γιατί να μην καταργήσουμε το πανεπιστημιακό άσυλο ώστε να μπορεί η αστυνομία να εισέρχεται στα πανεπιστήμια να τους συλλαμβάνει και να διασφαλίζει την ειρήνη, τη γαλήνη, την ασφάλεια και τις ομαλές συνθήκες λειτουργίας τους; Η απάντηση σ' αυτό το επιχείρημα είναι η εξής: Όπως κάθε νοικοκύρης έχει δικαίωμα και απαίτηση το κράτος διά της αστυνομίας να του προστατεύει –το ξεχασμένο κατά τα λοιπά ως κατά περιπτώσεις από την αστυνομία παραβιαζόμενο– οικογενειακό άσυλο από ληστές και κλέφτες (αλλά και από την ίδια την αστυνομία⁷), έτσι και το πανεπιστήμιο έχει δικαίωμα και απαίτηση η αστυνομία να του προστατεύει το δικό του άσυλο, δηλαδή τον οίκον του, από κάθε είδους εισβολείς – πριν βέβαια αυτοί εισβάλουν και όχι όταν έχουν ήδη εισβάλει στο πανεπιστήμιο.

Το πανεπιστήμιο δεν κατέστη βέβαια λόγω του πανεπιστημιακού ασύλου κράτος εν κράτει, το οποίο ως εκ τούτου θα όφειλε να προστατεύει με δικά του μέσα το σπίτι του από εισβολείς. Καίτοι την εντύπωση αυτή δημιούργησαν και τρόπον τινά εδραίωσαν στη συνείδηση της κοινής γνώμης οι καλοπροαίρετες βέβαια κατά καιρούς αποφάσεις προοδευτικών πάντα πρυτανικών αρχών για «περιφρούρηση» των ιδρυμάτων τους σε ορισμένες περιπτώσεις. Αναλογισθείτε τι θα συνέβαινε αν μονομερώς ή εν συνεννόηση με την αστυνομία αναλαμβάναμε την προστασία των σπιτιών μας. Κάποιοι το δηλώνουν κατά καιρούς στην τηλεόραση, ευτυχώς όμως δεν το πράττουν.

Το πανεπιστήμιο είναι λοιπόν κι αυτό «νοικοκυριό» που απαιτεί την κρατική αστυνομική προστασία έναντι των προαναφερθέντων. Έναντι των διδασκόντων του και των φοιτητών του δεν χρειάζεται καμιά προστασία. Ό,τι σχετικό κι αν προέκυψε μέχρι σήμερα το επέλυσε με επιτυχία αυτό το ίδιο.

Αρκεί λοιπόν και εξαρχεί ο νόμος-πλαίσιο ως έχει σχετικά τόσο με το πανεπιστημιακό άσυλο όσο και με την προστασία της ειρήνης, γαλήνης, ασφάλειας και περιουσίας του πανεπιστημίου. Γιατί λοιπόν το υπουργείο Παιδείας στο νομοσχέδιο για την επίλυση των προβλημάτων της ανώτατης παιδείας, το οποίο, όπως ακούμε, προτίθεται, όποτε ευδοκήσει, να καταθέσει στη Βουλή, συμπεριλαμβάνει και την αλλαγή της κειμένης νομικής ρύθμισης του πανεπιστημιακού ασύλου;⁸ Γιατί λοιπόν το κράτος θέλει να «μεταρρυθμίσει» και τα ισχύοντα για το πανεπιστημιακό άσυλο; Για να καταστείλει τις ελεύθερες ιδέες; Όχι βέβαια. Αυτές τις έχει γραμμένες. Να καταστείλει τις εξεγέρσεις, δηλαδή τις καταλήψεις των φοιτητών (αλλά και τις αποχές των καθηγητών) θέλει, στέλνοντας την αστυνομία στο πανεπιστήμιο για την καταστολή τους. Καταλήψεις που στρέφονται κυρίως κατά της επιδιωκόμενης ιδιωτικοποίησης της δημόσιας δωρεάν ανώτατης παιδείας. Και, για να πετύχει αυτόν το στόχο του, προσπαθούν αυτό το ίδιο και οι παρατρεχάμενοί του να ταυτίσουν, συρρικνώνοντάς την, την έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου, δηλαδή της ελευθερίας της έρευνας, της διδασκαλίας και της διακίνησης των ιδεών, με μια κάποια ανάγκη προστασίας της περιουσίας των πανεπιστημίων – όχι από τους εκάστοτε εισβολείς, τους οποίους το ίδιο δεν εμποδίζει να εισβάλουν στα πανεπιστήμια, αλλά από τους εξεγερθέντες καταλήψεις φοιτητές, οι οποίοι κατά κανένα τρόπο δεν απείλησαν και δεν απειλούν με τις καταλήψεις τους την περιουσία των πανεπιστημίων ή, αν δυνητικά την απειλούν, τότε με τον χαριτωμένο τρόπο που απειλούν τα πιατικά της μαμάς τα πιτσιρίκια της. Δεν πρόκειται όμως εδώ για μαμά που θέλει να συνετίσει τα πιτσιρίκια της. Πρόκειται για κάτι άλλο. Το σημερινό νεοφιλελεύθερο κράτος θέλει να «περάσει» ό,τι όλοι γνωρίζουμε πως θέλει να «περάσει», εν προκειμένω και την ιδιωτικοποίηση της δημόσιας δωρεάν ανώτατης παιδείας. Γνωρίζει όμως ότι θα υπάρξουν αντιστάσεις από μέρους όσων πρόκειται να υποστούν αυτές τις «μεταρρυθμίσεις» του. Γι' αυτό και προετοιμάζει και νομικά την καταστολή αυτής της αντίστασης – της αντίστασης των μισθωτών εργαζομένων, αλλά, εν προκειμένω, και των απεχόντων από τα διδακτικά τους καθήκοντα καθηγητών των πανεπιστημίων. Και αφήνει λάσκα το χαλινάρι στον πολιτικό προϊστάμενο των ραβδούχων του, για να τους στηρίξει και ηθικά και πολιτικά στο προκείμενο έργο τους.⁹ Κι όταν μετά την «μεταρρύθμιση» του πανεπιστημιακού ασύλου η αστυνομία αρχίζει να μπαίνει ανοιχτά στα πανεπιστήμια, αναλογισθείτε την τύχη που θα έχουν άλλοι, στερούμενοι ακόμη και του «μεταρρυθμισμένου» ασύλου των πανεπιστημίων, εργασιακοί χώροι και τα συνδικάτα τους. Αν το κράτος αρχίσει να στέλνει την αστυνομία στα πανεπιστήμια, μπορούμε να φανταστούμε τι θα κάνει με τα εργοστάσια και τα συνδικάτα και –γιατί όχι;– με τα αριστερά πολιτικά κόμματα αργότερα.

Αυτό λοιπόν είναι *re vera* το νόημα της επιδιωκόμενης «μεταρρύθμισης» του πανεπιστημιακού ασύλου.

Σημειώσεις

1. Έτσι, για να γίνουμε κατανοητοί, τα εργατικά συνδικάτα δεν απήλαυσαν ποτέ κανενός είδους ασύλο. Στις συνεδριάσεις τους δύνανται ως εκ τούτου να παρίστανται και, όπως διαβάζουμε στον Τύπο, παρίστανται καιιά φορά, διακριτικά βέβαια πάντα (τουτέστιν με πολιτική περιβολή), και οπλοφορούντες αστυνομικοί.

2. Σημαίνει ομολογία. Όχι όμως ομολογία γενικώς, αλλά ομολογία ιδίου είδους. Τσακίζουν, για να υπογράψεις, το χαρτί που υπογράφεις έτσι που δεν βλέπεις τι υπογράφεις.

3. Δύο μόνον δεν υπέγραψαν: ο Peter Brückner (που το πλήρωσε) και ο Maas (αν θυμάμαι καλά το επώνυμό του· το όνομά του δεν το θυμάμαι). Για τον Brückner έγινε γνωστό ότι δεν υπέγραψε. Ο Maas φρόντισε τότε, από αβροφροσύνη προς τους υπογράφαντες, να διαδοθεί ότι ποτέ δεν του ζητήθηκε να υπογράψει. Του ζητήθηκε, αλλά δεν υπέγραψε.

4. Στα τέλη του 1970 δεν ήταν που έσυραν και τον δικό τους Κωνσταντίνο Δεσποτόπουλο (όχι εκείνον που υπήρξε νομικός σύμβουλος του ΕΑΜ, τον συνώνυμο εξαδέλφό του καθηγητή τότε της Παντείου Σχολής και σήμερα ακαδημαϊκό) στα δικαστήρια, επειδή αρνήθηκε στο δικαστήριο να ορκιστεί (να ορκιστεί γενικώς, όχι να ορκιστεί ειδικώς στο Ευαγγέλιο) επικαλούμενος και τη Βίβλο;

5. Δες και τη συνέντευξη του Θ. Πάγκαλου στην *Καθημερινή* της 11ης Φεβρουαρίου 2007.

6. Τη «φούστα» που τον ενόχλησε, δηλαδή τους παράνομους μικροπωλητές στο χώρο του ΑΠΘ, μπορεί να την κοντύνει ο κ. Πάγκαλος όταν με το καλό γίνει και υπουργός Δημόσιας Τάξης.

7. Όπως βλέπετε, το πανεπιστημιακό άσυλο δεν αποτελεί *da* και κανένα φοβερό προνόμιο του πανεπιστημίου, διότι δεν διαφέρει καθόλου από το οικογενειακό άσυλο, το οποίο απολαμβάνουν όλοι όσοι έχουν την αγαθή τύχη να μην είναι άστεγοι.

8. Τα υπόλοιπα τρία προβλήματα είναι κατά το υπουργείο τα εξής άκρως σημαντικά: το πρόβλημα των «αιώνιων» φοιτητών του Βερέμη, το πρόβλημα των δύο, του ενός ή του κανενός συγγράμματος και, τέλος, αυτό εκείνης ή της άλλης συμμετοχής των φοιτητών στις εκλογές των πρυτανικών αρχών. Οπότε, μόλις τα λύσουμε, ξεμπερδέψαμε με τα προβλήματα της ανώτατης παιδείας.

9. Πρώιμος καρπός αυτής της στήριξης είναι η αστυνομική ανακοίνωση κατά της ΠΟΣΔΕΠ και του προέδρου της εκλεκτού συναδέλφου Λάζαρου (*allias* Λεωνίδα) Απέχτη.